

JESÚS I EL SOCIALISME

JON SOBRINO

San Salvador, El Salvador

1. No em sembla correcte fer de Jesús, pura i simplement, un socialista, tot i que sí que se'l pot considerar amb raó inspirador i simpatitzant dels seus millors somnis, i tot i ser un mínim, és important. No es pot pas dir el mateix del *capitalisme*, malgrat els esforços de Michael Novak, ni de l'*imperialisme* en qualsevol de les seves formes, nord-americana o soviètica. En Jesús allò central és la idea i l'ideal del *soci-germà*, no pas la del *capital-diner*, ni la del *poder-sotmetiment*. Ambdues coses les rebutja frontalment. Davant de Jesús no hi ha tripijocs.

El socialisme no és pas el mateix que Jesús de Natzaret, però en posar-lo al seu costat xerrica menys que el capitalisme i l'imperialisme. Fins i tot comparteix "un cert aire de família". "Obrers" –"i camperols", s'afegeix a la missa nicaragüenca- no solen haver vist en Jesús un estrany, i menys un enemic –una altra cosa és com veuen les esglésies. En el molt catòlic País Basc, una dona ja entrada en anys, catòlica de tota la vida, deia amb convenciment i entusiasme: "Crist va ser socialista". I si no ho recordo malament, Bonhoeffer deia que els obrers, que ben poc o res sabien de dogmes, "entenien Jesús". Teòleg de família d'extracció burgesa va donar testimoni que hi ha coses per les que mereix la pena comprometre's del tot. I en un mateix respir, ajuntava el sermó de la muntanya i la justícia social.

I no es pot pas ignorar que Marx, com Jesús, provenia dels profetes de la tradició jueva. En ells Déu apostrofava reis i rics amb el "vosaltres, els que veneu el pobre per un parell de sandàlies". Mentre que als dèbils, pobres i forasters els anomenava "el meu poble". La paràbola sobre "Epuló i Llätzer" i el "no es pot servir Déu i el diner" poden passar desapercebuts –i de fet són olímpicament menyspreats- més en el capitalisme que en el socialisme. Les benaurances, el compartir solidàriament, la compassió, el treball per la justícia fins a donar la vida, poden trobar més parentiu en el socialisme. Rarament passen en nom del capitalisme.

Aquí a El Salvador, fa uns 30 anys, molts van fer una opció pels oprimits, també esquerranosos de diverses menes, amb gran generositat. El 1985

el pare Ellacuría, parlant dels marxistes, va dir amb tota claredat i amb llenguatge provocatiu: "Aquesta fonamental eticitat [del marxisme]... va causar entre els cristians una miqueta de rubor pel que es suposava d'oblit de quelcom essencial a la fe i una mica de complex d'inferioritat en comparar el compromís ètic dels marxistes revolucionaris amb els més pobres davant el compromís, en el millor dels casos purament verbal i caut –no pas arriscat-, dels homes de l'Església".

2. El socialisme no té per què xerricar, doncs, en comparar-lo amb Jesús. Com a mínim de la manera estrepitosa com ho fa el capitalisme. Però, comparat amb Jesús, hi ha diferències i a vegades contradiccions. Intentem dir-ho en una breu síntesi.

En primer lloc, és evident la contradicció amb Jesús quan el socialisme acaba en formes polítiques d'*imperi*, dictatorials, cruels. Òbviament. Però també quan, més enllà de les paraules, queda configurat com una força política, en connivència essencial amb el capitalisme, encara que hi hagi present algun percentatge de democràcia convencional. Socialment, això significa fomentar activament l'individualisme personal i l'egoisme insolidari. Allò que cerca i ofereix, en eleccions per exemple, és "el bon viure" i "l'èxit". Des de la perspectiva jesuànica aquí hi ha deshumanització.

En segon lloc, a això, que és evident, s'hi ha d'afegir, la recerca del poder. És inevitable, i pot ser bona pels seus fruits, però sempre és cosa delicada, perquè no per ser polític deixa de ser poder –reflexió que s'estén a qualsevol poder, i recordem, ja que parlem de Jesús, que també s'estén i amb molta cruesa al poder sagrat, religiós, eclesial-.

Jesús no va pas ser indolent, ni merament contemplatiu. Va parlar amb autoritat, va actuar amb energia i es va encarar amb poders reals. Es va arribar a dir que d'ell en sortia "força", però no es va pas dir que emprava "poder". Ell no va pas ser això. No el va buscar ni el va fomentar. Li horroritzava la tendència del poder a la dominació i el sotmetiment. Va rebutjar que la gent el coronés rei i que Pilat el tingués per un. La figura de Jesús pot remetre a la "força" d'un

profeta o al “sacseig” que produeix el serf de Jahvé que es dol, però pas al “poder” d’un Moisès cabdill.

I això és summament central en la seva visió del món i en la seva actuació personal. El seu judici sobre el poder és lapidari i sense escapatòria: “Els prínceps de les nacions les tiranitzen i els grans les oprimeixen amb el seu poder. No sigui així entre vosaltres”. Això s’aplica a qualsevol poder: capitalista i socialista, econòmic i militar, religiós i eclesiàstic. La temptació de caure-hi –a la qual Jesús hi afegiria la de caure en la seducció de les riqueses i dels honors, i la insensibilitat davant les víctimes– amenaça tot allò humà. Vicia les relacions dels éssers humans entre ells.

Això òbviament no significa pas que els socialistes no puguin buscar poder polític, guanyar eleccions, promulgar lleis –tant de bo en benefici dels pobres i dels dèbils–. Però Jesús insisteix, amb absoluta seriositat, en el perill que el poder acabi en *prepotència* i *corrupció* –com si aquest fos el seu *lloc natural*, que diria sàviament Aristòtil.

En darrer terme, encara que sorprendre parlar-ne, s’ha d’analitzar l’experiència religiosa de Jesús, o el seu equivalent, en el socialisme. Això pot estranyar, perquè el socialisme no té per què ser formalment religiós o cristià. Moltes vegades no ho és, i històricament ha estat anticlerical; sovint amb raó, a vegades sense. Però allò religiós sí que va ser en Jesús una força profunda, sense la qual no s’entenien la seva visió i actuació positives, no només personalment sinó amb relació a la societat.

Per Jesús la nova societat que s’ha de construir no ve acompanyada de grans signes, apocalíptics es deia aleshores; no s’identifica amb la força històrica d’un grup, ni amb la victòria sobre enemics i el seu aniquilament. En una concepció postmaquiavèlica de la política res d’això té per què ser positiu per a la polis. Però sí que pot ser-ho una experiència religiosa, adequadament socialitzada en una comprensió de la política com a cura de la polis. Aquesta pot créixer en humanització en acceptar la realitat que podem anomenar misteri, la superació del pur positivisme, de la infantilització, la trivialització d’allò real. Aquest misteri és allò que dona aire a l’existència.

El socialisme no té per què ser religiós –ni té per què anomenar el misteri de la realitat *Abba*, com ho feia Jesús– però no s’ha de donar per descomptat que la dimensió religiosa de l’existència humana no

configura la persona i la polis. És una opinió personal, però els socialismes democràtics occidentals, amb tot el que han guanyat pels ciutadans i els obrers, mostren que s’ha perdut quelcom important. Potser ho puguin retrobar en el *pathos* de socialistes i comunistes que varen ser humanitzadors. La meua esperança és que no excloguin la possibilitat de poder-lo trobar també en tradicions religioses, com la de Jesús.

No es tracta pas d’una subtil recaiguda en el clericalisme, sinó en prendre’s seriosament la dimensió més profunda de la realitat dels éssers humans. Es pot discutir si la profunditat es pot donar amb religió o sense religió. Uns poden parlar amb Ernst Bloch d’“ateisme en el cristianisme” o amb Alfonso Comín de “cristianisme dins del comunisme”. El que no hauria de ser objecte de debat és prendre’s seriosament la profunditat d’allò humà, sense el qual degenerem, fins i tot si augmenten la qualitat de vida i les llibertats constitucionals. Això és en opinió meua problema fonamental del socialisme d’avui en societats occidentals d’abundància –i, per descomptat, del capitalisme.

I també ho és per les esglésies. No n’hi ha prou amb moure’s en un àmbit formalment religiós. S’ha de practicar la religió que sorgeix de i porta a allò profund. Sortir d’un mateix, per no acabar encadenat en un mateix, com ens diria Pau. I visitar orfes i vídues, el que Jaume en deia la veritable religió.

3. A diversos països d’Amèrica Llatina hi ha moviments importants que d’una o altra forma es relacionen amb el socialisme. No és pas poc que frenin una mica la crueltat de l’imperialisme capitalista. Bo serà també que donin passos positius, encara que siguin petits, cap a la idea-ideal del socialisme. En això, com va ocórrer en dècades passades, el socialisme podrà coincidir amb el cristianisme. En la tasca hi haurà cristians i socialistes.

Per a nosaltres l’esperança és que Jesús els configuri a tots ells. I la utopia és que la civilització de la pobresa, o dit en paraules més acceptables, “una civilització de l’austeritat compartida i solidària”, sigui el regne de Déu.